

26.61x32.24	1	24	עמוד	השבוע	01/05/2026	97667576-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

חלון אל הנצח: קידוש השם והמועדים כחירות מחוקי ההיסטוריה :

דרור אידר

dror.eydar.bye@gmail.com

חלון אל הנצח: קידוש השם והמועדים כחירות מחוקי ההיסטוריה

קיבוץ הגלויות והטבת מצב העם הם קידוש השם, המטיל עלינו אחריות להילחם באנטישמיות כדי להציל את רוח ישראל ואת חירות העולם • הזמן המכלה הופך ל"מקראי קודש" - קריאה לקודש לפגוש אותנו • קביעת הזמן במועדים משמעותה שעם ישראל אינו כפוף לחוקי ההיסטוריה, אלא נטוע בנצח • מחשבות לפרשת "אמור"

"הזמן חושף את האמת" מאת צייר הבארוק ג'ובאני דומניקו צ'ריני (Cerrini), רומא 1640-1650. קרונוס הזקן (הזמן) אינו בולע את צאצאיו אלא מסיר את הלוח וחושיף את האמת, היושבת ליד ספר (זיכרון). מימין למטה מיוצגות הקנאה והמרמה, המנסות להסתיר את האמת

על דפוסים כואבים מעברו. זה ביטוי של רחף המוות: האדם תקוע בעבר מבלי להתקדם, כמו קרונוס הבולע את צאצאיו.

הדרך לרפא את הטרואמה, אמר פרויד, היא באמצעות ההיזכרות: במקום לחזור על הטי-ראומה שוב ושוב באופן עיוור ("כפיית חזרה"), יש להיזכר בה באופן מודע ולעבד אותה באמצעות דיבור בעל משמעות. ככל שהמטופל מצליח למלל את הכאב במקום "לפעול" אותו, כך הוא מפיקע את הכוח מהדחף העיוור ומחזיר אותו לתחום התבונה. כך קונה האדם את חירותו מהזמן המכלה.

החגים הם קפסולות זיכרון; אך לא חזרה הרסנית, אלא מבוקרת, באמצעות טקסים המעבירים את העבר מבלי להיבלע בו. מכוחו של הזיכרון שרדנו בגיא צל-מוות של ההיסטוריה. החגים ("מקראי הקודש") הם תחנות המונעות מהזמן להיות רצף ליניארי עם התחלה וסוף (מוות). במקום זאת, הם יוצרים מעגל (ספירלה) המשחזר את העבר והופך אותו לזמן חי המזיז את ההווה.

במעגל החגים המקראיים אין צורך בחיפוש אחר הזמן האבוד; הוא נוכח והופך לנצח. אם נשאל את הרעיון הפרוידיאני למישור הלאומי, נמצא כי ההיזכרות במקרא היא כלי לריפוי העם ולעיבוד עברו. למשל, "בפסכת תשבו שקצת ימים" (שחזור העבר). מדוע? "למען ידעו דרתיכם כי בפסכות השקבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". ומשום שדורות של יהודים שחזרו את העבר במועדי הקודש ודיברו על ההיסטוריה הלאומית, ידעו בבוא הקריאה הגואלת להתגבר על המניעות ולצאת ממצרים של תקופתם כדי רכב לארץ המובטחת. ●

להילחם בה. גם אם איננו יכולים לנקות את העולם, חייבים להקטין את חילול השם. מכאן תשובה למתיאשים מהקרב על התודעה העו"למית (המכונה בטעות "הסברה"). כשם שישאל נלחמת כדי להגן על הגוף הלאומי, כך היא מחויבת להילחם בשדה הקרב התודעתי כדי להציל את רוח ישראל וחירות העולם.

עבדי הזמן אנחנו, במרוץ קיומי מול הזמן המכלה את חיינו. לכן, לאחר קדושת המקדש (המקום) והאדם, מגיעה קדושת הזמן: פרק ארוך מוקדש למועדים – השבת, שלושת הרגלים, ספירת העומר וחגי תשרי. המצווה הראשונה שנצטווה ישראל כעם היתה קידוש החודש, כלומר קביעת הזמן והמורדים. עם שעושה זאת מצהיר שאינו כפוף לחוקי ההיסטוריה הרגילים, אלא שייך לנצח. "מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש – אלה הם מועדי". לקרוא מועד הוא להכריז על הזמן. לא יחידים, אלא רק בית הדין העליון כשי"לח העם יכול לקבוע. הביטוי "מקראי קודש" מכיל גם קריאה לקודש לבוא אלינו. המועד, אפוא, הוא חלון שנקרע ברצף הזמן ומאפשר פגישה עם הקודש.

היוונים סיפרו על הטיטאן קרונוס, שבלע את צאצאיו בחושבו לעצור את הזמן, עד שאחד הצאצאים (אוס) ניצל ואילץ אותו להקיא את אחיו מבטנו. בסופו של חשבון, אמרו, העתיד ניצח את הסדר הישן. המיתוס של קרונוס קשור לרחף המוות (תנאי טוס): הזמן נתפס ככוח מחריב (בולע) היוצר טראומות. פרויד הבין שהמטופל אינו "נוכח" בטרואמה, אלא חי אותה מחדש ונדרחף לחזור

להם (העמים יאמרו): עם ה' אלה, ומארכו יצאו". מצבו השפל של העם אינו רק פגיעה בשם יש-ראל, אלא גם חילול שם האל!

מצבנו השפל שימש במשך מאות רבות "הוכחה" לאמיתות הנצרות – הרי אלוהים "עזב" את היהודים ובחר בכנסייה לעמו החדש. זו תיאולוגיית ההחלפה הידועה. ב-26 בינואר 1904 נפגש הרצל עם האפיפיור פיוס העשירי, כדי לבקש את תמיכתו בזכות היהודים לשוב לארצם. פיוס סירב: "איננו יכולים להמליץ על התנועה הזאת (הציונות)... היהודים לא הכירו באדונונו, לכן איננו יכולים להכיר בעם היהודי". ביומנו כתב הרצל: "הוא סבור כי אם יחזרו היהודים לארץ אבותיהם בלא להכיר במשיחיותו של ישו, יהיה בזה משום פגיעה בעיקרי האמונה הנוצרית". ואכן, הקמת ישראל היתה עבור הכנסייה סקנדל תיאולוגי. אבל במונחים תנ"כיים מדובר בקידוש השם, מכיוון שהיהודים שבו ארצה כפי שהבטיחו נביאי ישראל.

בספרו "בנייתן של אומות" אדריאן הייסטינגס העיר שהחזון האוניברסלי של הכנסייה הפונה לכל העולם ובכל הזמנים, היה מנוגד להתפתחות לאומית של עם אחד. גם הברית החדשה נעדרת דגם מדיני ברור. מצד שני, התנ"ך העברי שהנוצרים קיבלו כספר קודש הכיל את תולדות עם ישראל, שהיו לו ממלכה, שפה וארץ, וזה השפיע רבות על היווצרות מדינות הלאום. על פני השטח צעקו שונאינו שאנחנו דת ולא עם, אך בעומק הבינו היטב את כשורתנו העתיקה: לאום בעל אמונה מיוחדת.

היוצא מכאן הוא שקיבוץ הגלויות ובנייתה מחדש של הארץ הם קידוש השם, מכיוון שמצב העם השתנה לטובה. במאה ה-12 פסק הרמב"ם: "כל בית יש-ראל מצווים על קידוש השם הגדול הזה... ומו"ז זהרים שלא לחללו". לא רק הפרט, אלא האומה: האנטישמיות היא חילול השם, ואנו מצווים

על פניו, ספר "ויקרא" נראה חיבור דתי: קורבנות, מקדש, טומאה וטהרה, קדושה וכהונה. עד היום הטענה האנטישמית הידועה היא שהיהודים אינם עם או לאום, אלא דת. לשיטה זו, הלאומיות היהודית היא המצאה של המאה ה-19. לכן מערערים על זכותה של ישראל להתקיים כמדינת הלאום של העם היהודי. אם היהדות היא רק דת, אין היא זכאית לארץ.

אבל הבשורה של עם העבדים שיצא ממצרים היתה מיוחדת: לאומיות הנטועה בקודש, או קדושה החופפת על הלאום. המקדש לא היה מקום לכיסופיו הרוחניים של הפרט בלבד, אלא מקום השראת השכינה בעם: "ועשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם". גם מעמד הר סיני היה התגלות אלוהית לעם, ולא ליחידים כבסיפורי דתות אחרות: "ויצא משה את העם לקראת האלהים... ויתיצבו בתחתית ההר".

המהלך שהחל בפירוט הקורבנות וקדושת המקום (המקדש) נמשך בקדושת האדם (לידתו, חייו ומותו) והגיע בפרשתנו למעין סיכום: "ושמרתם מצוותי ועשיתם אתם... ולא תחללו את שם קדשי, ונ"קדשתי בתוך בני ישראל". והתמיהה גדולה: כיצד יכול הנברא להלל או לקדש את בוראו? כאן הטעות: מדובר בחילול ה"שם" או קידושו, ולא "קידוש ה'". לא קדושת האל תלויה באדם, אלא שם האל, כלומר הופעתו בקרב בני האדם באמונה בו ובעשיית מצוותיו.

התלמוד מסביר קידוש השם או חילולו בהתייחסות גהגות האדם, אם "משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות", או להפך. ואז מתפעלים: "פלוגי שלמד תורה – ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו". במאה השישית לפנה"ס הנביא יחזקאל ראה בזה משמעות לאומית: אם העם הוא נציג האל, הרי הצלחתו וכישלונותיו קשורים בו. כך רואה הנביא בתופעת הגלות חילול השם: "ויבוא (העם) אל הגוים (העמים) אשר באו שם (בגלות), ויחללו את שם קדשי – כיצד? ב"אמר

הדרך לרפא את הטרואמה, אמר פרויד, היא בהיזכרות: במקום לחזור על הטרואמה שוב ושוב באופן עיוור, יש לעבד אותה באמצעות דיבור בעל משמעות. המטופל מצליח למלל את הכאב, ובכך מפיקע את הכוח מהדחף העיוור ומחזיר אותו לתחום התבונה. כך קונה האדם את חירותו מהזמן המכלה